

genomen.
n elders of
raad toe te
circulaire
der gecon-
de praeses.
Kerkeraad
s. Een uit-
van dr B.
st vervat.
ge".
bitten tegen
vengoed uit-
n zijn uit Dr
aandse. Het
steun van
ding van de
nu zo groot
die in „DE
is was van

Dr Bos op
uitsprekt,
ing van Dr
NEEN op
enkele bns

Bos c.s. is

(waarbij wij
en) immers
vlam gevat
stelt het nu
voor alsof
ROEPER"
brak, maar

buiten onze
te aanvaar-
den orde te
hij met on-
oorstaan op
de aanwe-
ttig kerke-
ing van zijn
redstanders
is waren zij
toch maar
et de zijnen
or deze daad
d met U en

r ook maar
wij ons door
en. Daarom
even. Ook
alles. Want

ten brief".
c — ook dit
hem volg-

n onze God
gen, die aan
et langer te
noeten voor-

Bos in „DE
, dat, indien
sluiten over-
met depu-
oorzaamheid
onze kerken
de meerdere

den de Rot-
3) dat ge-
Ds Bos c.s.

U allen van
adering des
ngegaan, na
zonder dat
kerkeraads-
en dat, waar
it te verkrij-
orde en de
t dit in 1944

circulaire tot
egen Zondag
it.

der deze cir-
de Gemeente

aad op Zon-
er Gemeente

kunnen wij
strooken van

„DE ROE-
en Gemeente
Hij heeft dit
oord te Den

r meer ont-
i Vrijdag j.l.
sof dit schis-
hebt U het
oging om de

daad de sec-
e rustdag.

3. Wij zijn van oordeel, dat hiermee nu toch wel het eind gekomen is. De wanorde in 's Heren huis mag niet groter worden. De kudde moet nu beëindigen Uw optreden gewaarschuwd worden. Gij hebt nu duidelijk genoeg en door woorden en door daden getoond, dat gij niet alleen als ambtsdragers met de wettige kerk hebt gebroken, maar ook als gemeentelieden met de wettige Gereformeerde Kerk te Vlaardingen en derhalve ook met de Gemeenschap van de Zusterkerken in ons land.

Hoewel wij dit constateren, overwegen en concluderen, komen wij nog tot U met deze vermaning: keer terug van deze kerkscheuring, betuig Uw leedwezen over het bedrevene.

Wij nemen ons voor a.s. Donderdag te acht uur nogmaals als wettige Kerkeraad te vergaderen in de zaal Havenstraat 25.

Wanneer gij vóór dien Uw leedwezen schriftelijk aan het adres van tweede ondergetekende van dit stuk betuigt, willen wij U op deze vergadering ontvangen om alsdan te overleggen wat nog te doen is.

Ontvangen wij evenwel zulk schrijven vóór a.s. Donderdag acht uur niet, zo zullen wij aan de Gemeente op de a.s. rustdag mededelen wat gij gedaan hebt, nl.: dat gij U aan Uw ambt en aan de Gemeenschap der Kerk alhier hebt onttrokken en in die zonde ook ná onze vermaning volhardt.

God de Here zegene echter nog onze vermaning en oproeping tot wederkeer.

Tot zoover de stukken.

Het is toch de schuld van dien kerkeraad niet, dat dr Bos zelf schreef te willen „gaan"? K. S.

GRONINGER Brieven

Amice Frater.

Het is voor ons allen wel eens goed te zien waarop het hoogmoedig denken van den mensch als bij Descartes, uitloopt.

Als hij zegt te beginnen met den twijfel, om ten slotte alleen over te houden als werkelijkheid: zijn ik, zijn denkend ik, dan begint hij daarna de geschapen wereld weer op te bouwen. Wat hij klaar denkt dat zal er zijn. En ook alleen dat.

Hij bewijst, dat God bestaat, en dan is Hij er. Hij bewijst, dat de wereld er is, en welke haar wetten zijn.

Wat zei men nu heel vroom? Descartes gelooft toch in God. Hij maakt het zelfs voor onze rede duidelijk, dat Hij bestaat. Wat wilt gij meer?

En thans is men weer bezig te bewijzen, dat God bestaat en dat de menselijke ziel onsterfelijk is: dat is een deel der godheid. De mensch wil altijd weer Gode gelijk zijn.

Nu moge het nog zoo vroom worden gezegd, wij mogen nimmer aarzelen dit soms zoo vroom aangekleed geloof, in het volle licht der Schrift te zien als afgoderij.

De onlangs overleden wijsgeer Prof. Ovink zei: denk er wel om, dat de „god" der wijsgeeren met den God, Die zich in de Schrift heeft geopenbaard, niets te maken heeft. Zij gebruiken, en dit is eigenlijk niet fraai, dien naam voor een denkbeeld, dat zij ook noemen: wereldgrond, absolute geest enz. Dus een zelf gemaakte afgod.

En zoo is het ook met het vele roepen van dezen tijd: wij gelooven in Christus de Heer. Eveneens een afgod. De mensch buigt zich neer voor het maaksel van zijn denken. En anders niet.

Zoo was het nu ook bij Descartes, en hoevelen, die zich gereformeerd noemden, vielen hem bij.

Het kwam hierop neer, dat de menselijke rede, het denkend ik, de groote heerscher is in het heelal. De mensch verheft zich tot God.

Niet ten onrechte heeft Chesterton eens gezegd, dat groote rationalisten niet zelden krankzinnigen zijn, zooals krankzinnigen groote rationalisten zijn.

Laat ik twee voorbeelden geven.

De hoogmoed van dit denken werkte op tweeërlei wijze.

Laat ik zeggen: individualistisch en sociaal.

Daar waren mensen, die zeiden: ik denk de wereld, ik bepaal, hoe zij is, maar dit in mijn eigen denken. Een ander denkt anders en heeft een andere wereld. Daar zouden dan zoovele werelden zijn, als er denkers zijn. En — het heeft er ook wel wat van, want zoo goed als elke wijsgeer heeft zijn eigen kosmos.

Dit individualisme is in de vorige eeuw, de groote eeuw van rationalisme, liberalisme, materialisme, door een Franschen dichter heel aardig gekarakteriseerd.

Hij zong van zoo'n wijze: „Et ses vrais sentiments sont combattus par lui, aussitôt qu'il les voit dans la bouche d'autrui".

Wat zeggen wil: zoo gauw hij zijn meening hoorde uit den mond van een ander, begon hij die te bestrijden.

Dan vertrouwde deze soeverein het zaakje niet meer.

Maar het denken werkte ook sociaal, d.w.z. de denkende mensch dacht zich een deel van een eeuwig denkenden wereldgeest, en zoo kon er een gemeenschappelijk resultaat zijn.

Maar dat stond dan ook zóo vast, dat een rationalist eens zeide: als de werkelijkheid niet overeenkomt met het resultaat van mijn denken, dan heeft mijn denken gelijk en niet de werkelijkheid.

Nu — daar heeft men precies de socialist en communisten van onzen tijd.

Zoo wordt ons land geregeerd.

Niet de werkelijkheid, al spreekt men nog zoo druk over concrete situaties enz., maar het hoogmoedig denken van de wereldredders van vandaag zal gelden.

De socialist zegt: de mensch is goed. Dat zeg ik, en zoo is het. En als er nog wat aan mankeert, dan ligt dat aan verkeerde omstandigheden. Ik maak met mijn maatschappijrichting den mensch zooals hij moet zijn voor de nieuwe maatschappij.

En christelijke politici en organisatoren loopen hem na.

Niet als gereformeerde predikanten en hoogleraren Descartes volgden.

Ik haalde daar straks een woord van Chesterton aan, dat op het eerste gezicht wel wat vreemd lijkt.

Maar prof. Schilder zei ook eens en dat op grond van de Schrift: de gevallen mensch is een krankzinnige geworden.

Chesterton merkt op: als wij zeggen, dat een krankzinnige iemand is, die zijn verstand verloren heeft, dan is dat niet goed gezegd.

Begin maar eens met hem te redeneeren. Gij zult waarschijnlijk spoedig aan het kortste eind trekken. Want gij ontmoet bij hem de meest strenge logica. Hij geeft een voorbeeld. Daar zijn krankzinnigen, die zeggen: ik ben Christus. Wanneer gij nu met zoo een begint te redeneeren en hem zegt: maar hoor nu eens, niemand erkent u immers als zoodanig, dan is het antwoord: dat is juist het echte kenmerk, want de wereld verworpt Christus.

De waanzinnige is niet iemand, die zijn verstand verloren heeft. Hij heeft alles verloren, behalve zijn verstand.

Maar hij leeft in een heel kleine wereld, heeft slechts één idee, hij verbindt de meest feillooze logica met de ergste geestelijke beperking.

En het materialisme draagt het stempel van deze waanzinnige eenvoudigheid. Het verstaat alles, maar dit „alles" is tegelijk „niets".

De waarheid hiervan spreekt ons duidelijk toe uit den gang van dit denken van den hoogmoedigen mensch.

Descartes durfde de leer zijner kerk niet geheel los te laten.

Hij erkende en bewees het bestaan van God.

Ook Kepler en Newton wilden niet tot de loochening van het bestaan van een „god" komen. De wereld was een machine; dan moest er een machinist zijn, die in elk geval den eersten stoot tot de beweging gaf, en dan rolde alles van zelf naar de wetten der natuur. Daar heeft men dan meteen het Deïsme met zijn vromen natuurlijken rede-godsdienst en zijn leus als fundament voor de wereld: God, Deugd en Onsterfelijkheid.

Maar een consequente geest als Spinoza kon daar niet bij blijven staan. Hij zei ook: God bestaat, o zeker, maar God en de natuur zijn één. In elk mensch is een deel van deze „godnatuur" en daarom kon hij ook gewagen van de liefde, die zijn ziel beroerde, als hij zoo dacht. Het was de God van zijn rede, die één was met de algemeene rede — of wereldgeest, of hoe men die dan ook noemen wil. God heeft in deze menselijke liefde zich zelf lief.

Nu heeft in het pas verschenen tweede deel van het „Beknopt handboek tot de geschiedenis van het menselijk denken", „Philosophia", prof. Pos, eens hoogleeraar aan de Vrije Universiteit, een korte schets gegeven van den gang van het denken van Descartes naar Spinoza, en daarin deze wijsgeerige liefde weer eens verheerlijkt. Want Spinoza is thans weer een van de grootsten der wijzen. Hij is weer, zoo zouden wij kunnen zeggen: in de mode. Althans bij vele wijzen dezer wereld. Feitelijk komt deze gang van het denken neer, zooals Egon Friedell, een Duitsch wijsgeer der historie, het terecht zegt: op het meest naakte atheïsme.

Ijsskoude lucht, zoo zegt hij, stroomt u uit zijn werken toe.

Het is de koude van een luchtledige ruimte. Wij denken aan Dante. De mensch met zijn hooge denken in een eeuwige ijswereld bekneld.

Ten slotte komt Spinoza als laatste wijsheid tot een god, die niets is en tot een wereld, die minder dan niets is.

Daar wordt nu geroemd op de groote daad van Descartes, die den mensch algeheel autonoom maakte en hem verlost van alle autoriteit; buiten die van zijn eigen denken.

Maar, dus concludeert een der moderne wijsgeeren, dr Beerling in zijn „Crisis van den mensch": die wijsheid is als een brug over een stroom gelegd. Die stroom is de werkelijkheid; zij stoort zich aan die brug van het menselijk denken niet.

Er is dus een totale vervreemding van de werkelijkheid gekomen.

Het autonome denken zou den grond der dingen door zijn denken bepalen. Maar zijn critiek richt zich daarna op dit denken zelf en voert ten slotte tot een volkomen in twijfel trekken daarvan.

En daar stortte heel die van het denken afhankelijke werkelijkheid ineën.

De mensch zou machtig worden door zijn denken. Hij werd overmachtig en daardoor onmachtig. Macht-overmacht-onmacht, dat is de ontwikkeling van het rationalisme.

Het heet thans, dat de kracht van het rationalisme gebroken is.

De wijze mensch zoekt nu den grond der dingen in wil of intuïtie, in de diepere roerselen van het mensschelijk leven.

Descartes zag alles klaar, zooals wij, staande aan den rand van een heldere beek, den bodem duidelijk en klaar ontwaren.

Maar in onze eeuw werd die bodem dan doorgestooten en de wijzen duiken in de donkerten daar beneden in, om hun ontdekkingen te doen. De nieuwe psychologie zal haar wonderen ons verhalen.

Is dit echter iets anders dan nog erger geraffineerd denken? De mensch zal in eigen kracht den mensch kennen en het wezen der dingen doorschouwen en dus zijn leven beheerschen.

En als het er goed op aankomt keeren nu alle oude heidensche gruwelen terug. Paganistische mystiek, gnostiek, spiritisme, telepathie, astrologie, occultisme en hoe men dat alles ook noemen wil. De dooden worden weer gevraagd. De zielen der mensen wandelen weer ver buiten het lichaam van den levenden mensch en daaruit leidt men dan haar onsterfelijkheid af. Wonderlijke onderzoekingen zijn in dat opzicht gaande. Met wetenschappelijke zorg worden duizenden gevallen van geestverschijningen nauwkeurig op haar waarheid onderzocht.

De wereld wordt al benauwender en geheimzinniger. Waar de rationalist der vorige eeuw met smalend lachen op neerzag, wat hij, naar hij zei, glansrijk overwonnen had, vooral het geloof aan God en duivel, dat keert nu in omgekeerde richting terug. Het mensschelijk leven is vol demonen en de wijze mensch zal nu wetenschappelijk het bestaan der ziel bewijzen, terwijl hij dan weer spreken wil van God. Maar hij doelt dan op zich zelf.

En weer is hij bij Descartes en Spinoza, die den naam van God noemden en zich zelf bedoelden.

Want in den mensch is de onsterfelijke ziel, maar die is deel der godheid. De val des menschen spreekt uit dit alles: hij wil aan God gelijk zijn. En hij weigert zijn val en zijn ellende te erkennen. Niet hij heeft schuld. Wel zal hij zijn eigen verlosser zijn. Het koninkrijk Gods, dus riep een groot wijsgeer uit, zal zijn het koninkrijk van den mensch, en zijn wereldstaat, waarin hij alles beheerscht en zich zelf en anderen geheel doorziet.

Zien wij niet in, hoe gruwelijken weg de mensch gaat?

Hij wil weer godsdienstig zijn, zelfs vroom spreken van God en de onsterfelijke ziel. Maar die onsterfelijkheid der ziel wil niets anders zeggen dan dat zij ongeschapen, goddelijk is, in zich zelf bestaat, en eeuwig is.

Het is brutaler nog dan bij de duivelen. Zij weten, dat God is, maar zij sidderen. Deze wijze menschen sidderen niet voor het oordeel dat wacht.

De moderne godsdienstigheid is niets dan zelfverheerlijking en zelfaanbidding.

Met hartelijke groeten en heilbede, uw toegenegen
MARNIX.

PERSSCHOUW

VOLTEN-LEENHOUTS.

Ds I. de Wolff merkt in Enschedesche Kb. enkele dingen op in antwoord aan ds Volten, den zooveelsten dominee, die geen dominee meer is: de synodocratie maakte hem „studentendominee"; deze had Enschede verlaten, „wat vermoed van een bepaald soort arbeid" naar hij zelf verklaart. Ds de Wolff merkt o.a. op:

En waarom wordt het voornaamste verwaagd? Dat mede door zijn toedoen een genabuurde kerkeraad reeds was geïnviteerd met het oog op een eventuele schorsing van zijn collega Leenhouts, die — hoewel niet vrijgemaakt in zijn denken — toch als eerlijk en rechtschapen mens 'n toorn uitgoet over de synodale schorsingen en afzettingen. En ware het niet, dat de beide diplomaten Ridderbos en den Hartog, ondanks de aantijgingen van Ds Leenhouts (om van andere factoren niet te spreken) tusschenbeide traden, — er zou waarschijnlijk een nieuw slachtoffer gevallen zijn. En dat na Oosterbeek, waar Ds V. natuurlijk hard voor was!

En is Ds V. nu al vergeten, welk incident in een openbare samenkomst van zijn gemeente na afloop van de preek en nog vóór de zegen was uitgesproken heeft plaats gegrepen, toen Ds Leenhouts had bekend gemaakt, het beroep naar Soest te hebben aangenomen, toen een kerklid het woord voerde en het o.a. ook had over de samenwerking in kerkeraadskring?

Weet Ds V. niet, wat het diepste motief was, waarom Ds Leenhouts de gemeente te E. verliet? En dacht hij, dat alles goed werd door het laten toezingen van Ps. 134:37?

Ons interesseert hier de mededeeling inzake ds Leenhouts en de actie der genoemde „diplomaten".

K. S.

CORRESPONDENTIE.

Volgende maand hopen wij te disponeeren over het abonnementsgeld 1 April—30 Sept. 1950.

Abonnees, die er de voorkeur aan geven het verschuldigde bedrag ad f4.— per giro te betalen, verzoeken wij vriendelijk, dit vóór 3 April te doen op postrekening 406040 van „De Reformatie".

Willen degenen, die geabonneerd zijn via den Boekhandel, er aan denken, dat zij niet aan ons, doch aan hun boekhandelaar moeten betalen? DE UITGEVERS.